

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 frt., félévre 6 frt., negyedévre 3 frt.

Előfizetések és hirdetések díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Helyben előfizethetni: a szerkesztőségénél, a kiadó-hivatalnál, Demjén L., Keresztény P. kereskedéseiben. Egyes szám ára 5 kr. o. é.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordautca szögletén, Csapó S. kereskedésével szemben, I-só emelet, feljárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek: Helyben: a szerkesztőségénél, a kiadó-hivatalban, Demjén László könyv- és Keresztény Pál papir-kereskedésében. Bécsben: Haasensteint és Voglernél (Neuer-Markt 11 sz.), Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse officiel. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Süddeutsche Annoncen-Expedition Stuttgart.

Nyitási sora 20 kr.

A „KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY“

1872 szeptember 1-jétől mindennap egész nagy iven jelenik meg; előfizetési díj: egész évre 12 frt., félévre 6 frt., évnegyedre 3 frt o. ért.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizető után tisztelet-példánnyal szolgálunk.

A katolika egyház a magyar államban.

I.

Gyakran hallunk oly nézeteket nyilvánítani, hogy az egyház és az állam közti viszony rendezése égető kérdés, megoldását nagy veszély nélkül elodázni nem lehet, s hogy ez a jelenleg üléselő törvényhozás teendőinek egyik legfontosabb tárgyát képezi.

Az így gondolkozók nézete — felfogásunk szerint — szerfölött téves.

Jöjjünk csak magunkkal tisztába.

Bokros parlamenti teendőink közt ne iparkodjunk oly kérdést előtérbe tolni, mely amolyan formában nem is létezik, s mely csak az álliberalismus agyában született s avatlanok által importált téveszmék egyikét képezi; ne vonszoljunk oly kérdést parlament elé, melyet az oportunitás, ha mindjárt annak illetékességéhez és hatásköréhez tartoznék és tartozhatnék is, maga utján és módjával elintéztetni javall.

Európában az egységre törekvő Olaszország nagynevű államférfia Cavour — ki, hogy eldarabolt hazáját egygyéolvaszthassa, első hangsúlyozá ama nagy reformeszmét „Szabad egyház a szabad államban;“ a feladvány megfejtését örökségül hagyá utódaira, kik az örök-hagyó jelszavát követve, megteremték ugyan Olaszország egységét, de vajjon megteremtett műveket állandóan fenn tudják-e tartani, azt csak a jövő fogja megmutatni.

A mi viszonyaink merőben különböznek Italia viszonyaitól.

Nálunk nem szükséges hangzatos jelszavakat, eszméket proclamálni. Hazánk több egymás mellett századokon át békésen megférő vallásfelekezetek hazája. Ez alkotmányos hazában mindenik egyház teljes szabadságot élvez, s egyik sem törekedik az állam fölé emelkedni; meg van mindeniknek önkormányzata, szabadon mozoghat saját tengelye körül. Ha van hazánkban még megoldatlan egyházi kérdés, az bizonyára nem más, mint a katolikus egyház kérdése, mely a törvény által biztosított jogegyenlőség dacára sem tud önkormányzata szervezetében haladni, mely egyedül áll szt. István területén azon átmeneti ponton, hol azért küzd, hogy a sokat irigyelt állami pártfogástól meneküljön s a kormány és annak közegei illetékelen befolyásától megszabadulván, saját ügyeit önmaga intézhesse. Ez a kitűzött cél. Amde mily uton lehet és kell azt megközelítenünk?

Előre és nyíltan kimondjuk, hogy mi el nem ismerhetjük azt, hogy ezen kérdés megoldása a törvényhozás tárgyát képezné; ez a katolikusok saját ügye, melyhez a parlament nem szólhat, melybe az államnak sem törvényhozó, sem végrehajtó hatalma be nem avatkozhatik.

Igen helyes és a katolikus nagy közönséget meggyújtató jelenségnek tartjuk, hogy a királyi trónbeszéd a katolikus autonomia kérdését föl nem említette; helyes, és államférfiaktól méltán megvárt eljárásnak tartjuk azt is, hogy a jobboldali felirati javaslat ezen kérdést nem érinti; mert mi nem képzünk a multak seiből még csak most lábbadozni kezdett ha-

zánkra nézve nagyobb szerencsétlenséget, mint ha a haza nélkülözhetlen erejét különben is szétforgácsoló politikai párttuzások mellett, a törvényhozás kebelében még a vallási surlódások is tért foglalnának.

A visszázkodás és szakadás üszkét dobna a törvényhozás termébe az, ki a katolikusok önkormányzatának ügyét az országgyűlés beleegyezésének kinyerésétől akarná függővé tétetni. Attól tartunk és tudjuk, hogy nem tévedünk, hogy ha a katolika egyház önkormányzati szervezkedésnek kérdése az erre illetékelen országgyűlés elébe vitetnék s discussio tárgyává tétetnék, oly zavart és visszahatást fogna az ébreszteni, mely hazánk feltét alkotmányos életének alapfeltételeit ingatná meg.

A kat. egyház törvényadta jogánál fogva önkormányzata szervezetét már megállította; joga van tehát megkivánni, hogy a maga elé kitűzött uton haladhasson s így foglalja el az állammal szemben azon őt is megillető helyet, mellyel a többi vallásfelekezetek e hazában régóta bírnak; hisz ezek egyházaikat az állam hatalom főfelügyelete mellett önmaguk szabadon kormányozzák.

A kath. egyház sem törekedik ennél többre. Nem követel kiváltságolt állást; tehát ily irányban szerkesztett szervezetének foganatosítására nem szükséges a törvényhozás engedélyét.

Jövő alkalommal elmondjuk a kath. egyház szervezetének eddigi fejlődését, s ebből levonjuk ama következtetést, hogy jogi szempontból is ezen ügy nem tartozik országgyűlés elé, hanem kizárólag csak a katolikusok keblü ügyét képezi, ezek tanácskozása és elhatározása alá tartozik.

Pest, október 4.

(G) A felirati vita, mely kezdettől fogva kevés érdekes momentumot ígért, eddig legalább nem is multa felül a várakozást. Ghyczy tegnapi beszéde a vita délpontját jelzé, s még néhány fontosabb beszéd után alkalmasint gyors léptekkel fog az sietni befejezése felé.

És ez örvendetes jelenség.

Practicus eredményre a felirati vita közvetlenül nem vezethet; elvi kérdések fejtegetése pedig mivel csupán melleleg történhetik, több kárral, mint haszonnal jár, mivel a kedélyek elkeserítésén és a vita terének fokozásán kívül más következménye alig lehet. Hála az égnek, elmúltak azon idők, midőn a felirati vita közjogi kérdések megoldását tüzte ki céljául, s a nemzet százados jogosult panaszaik és sérelmének egyedüli praktikus és aránylag leghathatósabb manifestatiója volt.

Rendes alkotmányos viszonyok közt a felirati vita csupán ügyleti, mondhatnók udvariassági tény. Az alkotmány és nemzeti közélet legfontosabb kérdéseinek egyedül illetékes és ezélszerű szónyegre hozatala és vitatása a képviselőház kezdeményezési jogkörében fekszik, s azok elintéztethetnek közvetlenül, beható tárgyalás folytán, a nélkül, hogy a felirati vita keretében szükséges volna azok per tangentem vitatására kényszerűségről szorolni.

Már ott, hol arról van szó, hogy a képviselőháznak a választások folytán megválto-

zott pártviszonyai, melyek által az előbbi többség kisebbségé törpült, illő kifejezést nyerjenek a trón előtt; midőn arról van szó, hogy a nemzet megváltozott rokonszenvének ezen nyilvánulása ünnepelesen az okoknak, melyek ezt előidéztek, tüzetes kifejtésével constatatassék a törvényhozás kebelében, akkor van értelme, mert van célja is, a felirati vitának.

Sokan e szempontból kiindulva a felirati vita kezdetén azon reményben létek, hogy az ugynevezett reformpárt alakulása folytán a felirati javaslatok tárgyalása kiváló érdeket fog nyerni. Csalódtak; csalódtak pedig azért, mert új pártok alakulása csak akkor érezteti a létező viszonyokkal szemben befolyását, ha ily pártalakulás indokál és alapjául a közmegegyezés, a közszükség szolgál.

A reformpárt alakulásának viszonyaink közt csak egyoldalú jelentősége van s ez arra szoritkozik mindössze, hogy az ellenzék köréből kivált néhány képviselő, kik az általuk, illetőleg pártjuk által addig követett politikát ezélszerűtlenné tartják.

Az alkotmányos élet folyamára azonban nagyban és egészben ily jelenségek befolyással nem bírnak; a mennyiben nem alteralhatja azt egy különben is kisebbségben levő párt számarányának e pártra nézve kedvezőtlen változása. Azon haszon pedig, mely e körülményből egy részről közvetve a másik pártra hárul, azon párt kevesbedése, másrésztől az új párt által felállított elvek hatalma folytán sokkal csekélyebb és silányabb, semhogy a dolgok rendes menetén általában változtathatna.

Régi, bár sokak által nem kellőleg méltányolt igazság az, hogy pártokat önkényűleg, mesterségesen alakítani nem lehet.

Addig, míg azon pártok körében, melyek az ország képviselőtestületének egészét képezik, nem nyer érvényt azon megegyezés, hogy az általuk követett politika nem ezélszerű; míg ezen pártok egyikének, vagy másikának kebelében nem tud fölnyitni azon közérzület, mely új irányt szab a párt tevékenységének és politikájának, — addig létrejöhet ugyan egy új irányu fractió, mely a párt kebelében az ellentétes, de ott érvényre nem juthatott irányt képviselő férfiak kiválása által alakul, de új pártalakulás nem fog életbe lépni soha.

Számos példa van a történelemben, mely azt tanúsítja, hogy nagy parlamentáris pártok vagy az események hatalma, vagy egyéb okok közrehatása által megváltoztatták politikai irányukat, s gyakran épen e lépés következtében foglalhatták csak el későbbben az előbbi többség helyét és működési körét; de ha ez nem történt meg, fenálltak előbbi alapjukon mindaddig, míg a nemzet közvéleménye nem mondott halális ítéletet a párt, mint ilyen fölött. S e historiai tény által vannak indokolva Andrassy Gyulának, a kiegyezés létre jöttkor a két párt közt megkísérlett közlekedésre mondott szavai is: „állunk, vagy bukunk mint Deákpárt, de nem alkuszunk.“

És ez jól is van így, mert természetes és észszerű.

Miként is élhet egy nagy pártból kivált csekély fractió azon illúsióban, hogy ha nem sikerült a párt kebelében érvényt szerezni

megegyezésének barátságos eszmecsere utján az sikertelni fog neki azon párttal szemben, melytől elvált, tehát a párton kívül, majd ellenséges lábon?

A mi szempontunkból teljes elismerést érdemel azon három férfiú törekvése, kik a reformpártot kepezvén, mint Curtius belevetették magukat a két nagy párt közt tátongó mélységbe; de egyebet azután, pl. pártalakulásunk visszas voltának orvoslását, ne várja ily töredéktől senki.

Mindkét párt mereven áll saját álláspontján; s elismerjük azt is, hogy a baloldalt ép úgy kötik 61-iki s 65-iki botlásai, mint kötik a Deák-pártot történelmi, új korszakot alkotó előzmények, monumentális közjogi vívmányok elfoglalt álláspontjához. Itt csak a nemzet közvéleménye dönthet végleg s ha lesz új pártalakulás, azt meghozhatják a jövő választások, de csak a mostani baloldal sirja fölött.

A mondottak tudata hozta létre, kétségtelenül azon örvendetes jelenséget, hogy a baloldal belátva az elvi kérdések vitatásának a felirat tárgyalásának keretében sikertelenségét, belenyugodva a dolgok egyelőre változhatlan menetébe, a felirati vitát hosszúra nyújtani nem vállalkozott.

Mi méltányoljuk ezen elhatározást, s kikerjük jövőre is. Csak a közügy fog általa nyerni.

Legujabb táviratok.

Konstantinápoly, oct. 5. A porta a montenegrói fejedelem ügynökét Skutariban felhívta, hogy a várost elhagyja; azon hir, mintha az orosz követ a török montenegrói összeütközés alkalmával, a többi hatalmasságok képviselőinél a portához intézendő együttes jegyzéket hozott volna javaslatba, tisztán koholmány; az orosz követ egyedül annak közlésére szoritkozott, melyben mindkét félnek mérséklet ajánlatni szándékoltatott. Miklós nagyherceg hétfőn ide váratik és az orosz követségi palotában fog megszállni.

Páris, oct. 1. A „Tems“ polemisa a „Prov. Corr.“ azon állítása ellen, hogy Elsass-Lotharingia német tartományná lön. Emlékeztet arra, hogy a választás nem volt szabad, mint a plesbicitumnál és a kivándorlások főképp a katonai törvény behozatala által idéztettek elő; a hátramaradtak Elsass-Lothariagiában ép oly hivi Franciaországnak, mint a kivándorlottak Gambetta Chamberyből Veveybe ment.

Páris, oct. 5. A „Journal Officiel“ jegyzéket tesz közzé, mely szerint a hadügyminiszter 5 katonai tiszte, kik sept. 26-án Grenobleben egy politikai tüntetésben részt vettek, más ezredekbe helyezte át, és két havi fogsággal büntetett; a jegyzék kinyilatkoztatja, hogy a hadsereg szerepe az ország bensejében a törvényeket védeni és a rendet fenntartani, mi azonban minden más politikai foglalkozást kizár; az illető ezredek tiszteit tiltakoznak a bajtársak maguktartása ellen.

London, oct. 5. A „Times“-nek jelenti Párisból az orosz nagy követ Thiers-sel közlé, hogy Oroszország a radikálisok magatartását rossz néven vette, Oroszország rokonszenvét elvonandja, ha Franciaország ily cselekvények középpontja leend.

Kolozs megye rendkívüli bizottsági közgyűlése.

Oct. 1-én a közgyűlés 2-ik napján d. u. 4 órakor ismét egybegyűltek a bizottmányi tagok. Tárgyalásra kerültek:

1) A különböző törvényhatóságok átiratai. Ezek két részre oszthatók, a) olyanokra, melyben a már megalakult törvényhatóságok szabályrendeleteiket és népszámlálási eredményeiket küldik be. Ilyen átirat van összesen 34. Tudásul vétetnek és a levéltárba tétetni határozatnak. b) Egyes városok stb. átiratai, melyekben megkeresik Kolozsváron közönséget, hogy az őket egy s más vasútvonalnak vidékükön leendő átviteléért teendő lépésekben támogassa. Így p. Beszterce városnak és vidékének a képv. testülethez intézett abbéli folyamódványa, támogatását kéri, hogy a m. keleti vasut Kolozsváron Deesen át Beszterceig s innen Szucsaváig vezetessék. Az áll. v. véleménye e részben az, hogy ez ügyben a központon más megállapodások történtek, nem akár ily kérések támogatása által zavarólag hatni a képviselő-testület működésére, ez oknál fogva nem pártolja az átiratot. Elfogadtatik. Továbbá Hunyad megye hasonló tárgyú átirata, mely az előbbihez hasonló ellátásban részesül. Felső-Fehér megye átirata, hogy közigazgatási szaklapul a Pesten megjelenő lapok közül egyiket válaszsza. Erre szükség nem lévén, nem pártolatik. Temes megye átirata, melyben folyamódását pártolásként ajánlja. A temesvári és foksányi kerületek lakóinak a közmunkák alóli felmentését kéri ez évre, a sok csapások miatt, mik a megye e részét érik (árvizek), erősen elszegényedtek, ez okból a közmunkákat nem is végezhetik. Az áll. v. ajánlja ez átiratot a bizottság pártfogásába. Elfogadtatik. Honföldi megye folyamódását intézett mind a képviselőházhoz, mind a belügyminiszterhez, hogy sem a megyei pénztárból, sem az állami javadalmazásból nem képes fedezni kiadásait; kéri hogy jövőre teljesen az állam fedezze a kiadásokat. Az áll. v. ez irányban sem óhajtáná, hogy a megye véleményét nyilvánítson. Elfogadtatik. Heves- és Külső-Szolnok-ugy Bihar megyék átiratai, melyben folyamódásuknak — a virilis jog eltörléséről — pártolását kéri. Az áll. v. e mellett sem ajánlja nyilatkozni miután megyénkben a virilis jog használatban van; levéltárba teendőknél ajánlja az illető átiratokat. Elfogadtatik.

Következő:

2) Időközben (sept. 30-án) érkezett két miniszteri leirat tárgyalása. a) A közlési jegyzők szigorlatát s annak módzatai illetőleg írle a belügymin. és leküldi a szabályrendeletet. E leírásban írja, hogy a körjegyzőket vizsgáló szakbizottságba vegyen fel a megye a pénzügyi hivatalból szakembert, miután a körjegyzőknek legtöbb szüksége van a pénzügyi szabályrendeletek ismeretére és első rendű kötelezései közé fog tartozni az adó behajtása. Továbbá elrendeli a min., hogy az áll. szigorló bizottságot 6 évre nevezze ki a megye, s hogy mindezekről sürgősen intézkedjék, minthogy a vizsgák még a jövő év március havában el fognak kezdődni. Az áll. v. véleménye e tárgyban az, hogy a miniszter rendeletének eleget kell tenni, s hogy

e szabályrendeletet kinyomatni és köröztetni kell, hogy az illetők tudják, hogy miből kelljen készülniök, sőt azt még újságilag is közzé kelletnék tenni. b) A belügymin. leirata Hosszu Ádám és Szölösei J. kérésükre. Nevezett két ur már régebben folyamódott a megyéhez, hogy a nyulási járási szolgabíró utasítással oda, miképp járása központján lakják. A megye erre azt válaszolta, hogy a szolgabíró lakhatik ott, hol könnyebbé van a dolog. Ennek következtében Hosszu Á. és Szölösei J. folyamódottak a belügyminiszterhez. A belügymin. az ügyet a megyéhez leküldi, hogy az abban, mint kizárólag hatásköréhez tartozóban határozzon. Az áll. v. ez alkalommal eltekinteni kéri az előtti végzésétől, mely szerint a szolgabírák a központon tartoznának lakni s jelen esetben a végzészohatal felfüggesztését kéri, mindaddig míg el fog dönteni, vajjon a kihágási ügyek a szolgabíró hatáskörébe fognak-e tartozni vagy sem. Főtiszt. Hosszu J. és még egy román bizottsági tag a mellett szólalnak fel, hogy határozassék meg, miszerint a szolgabírák illető járásaik központján tartoznának lakni. Macskási P. alispán erre figyelmeztet, miképp nem mondta az áll. v. azt, hogy nem óhajtja a szolgabíráknak a járási központon lakását s tudja, hogy a kultisztviseelő járásában lakni köteles. Javasolhatja ugyanis az áll. v., hogy a szolgabíró a járási központon lakják, de azt nem rendelheti, miután a törvény világos szavai (1870. XLII. tez. a köztörvényhatóságok rendezéséről, IV. fej. a főispánról és thatósági közegekről 57. §.) így hangzanak: „A központi tisztviselő a törvényhatóság székhelyén, a kül tisztviselő a járásban (szakaszban) köteles lakni.“ Az alispán felemlíti továbbá, hogy Teke lakóinak nagyobb része épen ellenkező tartalmu és számos aláírással ellátott kérelmet intézett a megyéhez, mig itt egy folyamódással van dolgunk, melyet csak két egyén irt alá. Teke különben is alkalmas arra, hogy a szolgabíró ott lakják, miután hetivásárok stb. ott tartanak. Az alispán elrendelheti ugyan azt, hogy a szolgabíró járásában lakják, de azt nem, hogy a járásban hol lakják. A bizottság erre határozza, hogy az alispán utasítsa a szolgabíró, miképp járásába költözzék.

(Vége következik.)

Cs.-Pálfalva, okt. 3. 1872.

Cs.-Ménaságon a sept. 22-ki nagy tüzvész 78 gazba épületeit, csűrökbe betakarított terményeit, pusztítá el, csak 6 ház derekát sikerült megmenteni. — 9 db szarvasmarha és 100 db apró marha mind elhamvadt.

A kiküldött bizottság a kárt 38,000 frta becsülte; oly roppant volt az égés, hogy a gazdák a belső telkek nagyságát maig nem ismerték föl.

A törvényhatóság mult hó 25 napján tartott bizottsági ülésében határozásba ment, községenként gyűjtéseket rendezni; széki dirigens, királybíró P. F. ur által javasoltatott: kéretnek meg a miniszterium, hogy ezen szerencsétlenek számára az országban mindenhol a kéregetés engedtetnek meg,

János Zsigmond halála után nyomban haza kellett volna sietnie, de ő azt nemcsak nem éselekedte, hanem még két hónappal később is, még a vajda-választásra kitűzött napon is, miért, miért nem, Bécsben időzött. ¹¹³⁾ A mit ellenkezőt olvasunk Forgácsnál és másoknál, az tévedés, s az elsőnél a valószínű szándékos elferditése. ¹¹⁴⁾

Azért tartottam czélszerűnek az adatok egymásutáni felsorolását, hogy annál élesebben tünjék ki Forgács előadásának valótlansága, ki nem állotta kora egyik kitünő emberét, s egy a legtekintélyesebb hazafiakból állott pártot, mely

¹¹³⁾ Craton oratóijában egy hely van, melyben Maximilián úrlelő magasztalva, fölemlíti, hogy: „midőn a követségben nála volt Békés Gáspár veszedelmes kólikai fájdalomban szenvedett, őt, udvari orvosát utjából hívta vissza és küldte Békés gyógyítására.“ (Oratói Füzetek etc. p. 17.) Igaz, hogy ez, a mint elő van adva úgy tünik fel, mintha nem ekkor, hanem korább történt volna; ha azonban a Bécsben tartózkodott Istvánfi előadásával egybe vetjük, (l. 319 l.) mely szerint Maximilián azért küldötte Békést bírral jól bevont kocsiában, mert annyira gyenge, beteges volt, hogy nemcsak lovagolnia nem lehetett, de még a levegő viszonyosságától is őrizkednie kellett: bebizonyul, hogy ama betegségre Békésnek, melyért Craton utjából oly sürgősen hivatott vissza, nem más volt, mint a melyről Istvánfi is emlékszik s a mely miatt ő a fejedelem választás napján is Bécsben időzött.

¹¹⁴⁾ Szalay Adalék. 231—2 II.

me egyhangulag elfogadtatott és a fölrással elnök ő méltósága Mikó Antal főkirálybíró ur bizatott meg.

Cs. P.

Schwarz Gyula beszéde

(a képviselőház sept. 31. ülésében.)

(Vége.)

Uraim! hogy mennyire ábrándos a mi javaslatunk, azt én nem érthetem, mert nem találok benne egyetlen egy, pontot melyet én részéről legalább szükségesnek ne tartanék. Avagy azért ábrándszerű javaslatunk, mert némely köztörvényhatóságokat egyesíteni kíván, oly törvényhatóságokat, hol az adminisztráció lehetetlenség, hol a közpénztárak a házi pénztárak magokat nem fedezhetik? Vagy pedig azért ábrándszerű, mert közegészségi szervezetet, közegészségi törvényeket akarunk és nem akarjuk túrni ezen állapotot, midőn mind a betegségek, mind a ragályok országunkat annyira pusztítják, hogy e tekintetben Európának talán minden országa felett állunk, kivéven a török birodalmat? — Vagy pedig azért volna ábrándszerű, mert a szegény ügyet végre valahára komolyan rendeztetni akarjuk és nem akarjuk túrni ezen állapotot, hogy ha egy művelt külföldi jön hozzánk, az ország fővárosának legdiszesebb utjain s általában az országban egész seregét lássa nyomorultaknak s azon gondolatra jöjjön, hogy ezen nemzet barbár nemzet, melye gyérészről nem könyörül szegényein, és más részről nem bir elég erélylyel a munkakerülőket eltávolítani, kiket a policzia köteleltsége volna a dologházba kergetni? Azt hiszem, hogy ebben nincs ábránd. (Helyeslés jobbfelől.) Vagy talán azért ábrándszerű, mert mi végre valahára komoly mérvben akarjuk a népnevelés és a közköztetés ügyét előmozdítani, és nem akarjuk túrni azon állapotot, hogy tanítóink százanként, csapattól menjenek beszegődni vasuti pályarőrknek vagy egyéb durva kézi munkával foglalkozó házi szolgáknak, mert előnyösebbnek tartják az ily foglalkozást, mint a népnevelés körüli fáradozást? Ha ezt nevezik önök ábrándnak, akkor megengedem, hogy ábrándszerű javaslatunk tartassék. (Helyeslés jobbfelől.)

Egyébiránt van egy másik ellenvetés, mely azt mondja, hogy a mi javaslatunk veszélyes, mert reactionarius. Nevezetesen Debreczen városa igen érdemes képviselője volt szives felhozni némely mozzanatot és úgy mutatni be ezen mozzanatok felemelése által bennünket, mint kik nagyon fursán akarjuk képviselni és előmozdítani a szabadelvűségeit; utalt, nevezetesen mindjárt a képviselő megbízatás időhuzamának meghosszabbítására és a képviselők számának leszállítására Uraim én úgy tudom, hogy Észak-Amerikában is tudnak valamit a szabadelvűségről, és e szabadelvűségi bizonyára nem reactionarius köztársaság alkotott azon képviselői szervezetet, mely szerint mindamellet, hogy népessége megközelíti a 40 milliót, a congressus tagjainak száma nem 449-ben mint nálunk, de 200 és néhány, tehát nem egészen háromszázban állapított meg. A mi pedig a mandatumnak meghosszabbítását illeti, úgy tudom, hogy Anglia sem reactionarius ország, és ott 7 év az időtartam, így látjuk egyéb szabadelvű országokban például Olaszországban, hogy ott 5 év, Holland és Belgiumban 4 év a mandatum időtartama. Tehát azért, hogy valaki Magyarországon azt indítványozza, hogy kerüljük az igalmakat, melyek annyira megmetélezik egy a kulturát, mint a közigazgatást, és ne adjunk annyi alkalmat a nemzetnek, hogy erkölcsi megromoljanak, és hogy rászokják a dologtalanságra, (Előnk helyeslés jobbfelől.) hanem azt gondolom, hogy az abszolút szabadelvűség oly tana

annak nevére és egy opportunus elvet irt zászlózára, aljas tettek ráfogásával szennyezni be, sőt, hogy saját irigysége s gyűlölködése forrásból eredt állításainak hitelt szerezzen, azt kívánta elhíttetni az utókorral, hogy midőn ama sorokat irta, Clio templomában, a történetíró itélőszékben ült: elbeszélése élére ama mondatot illeszté: „szükséges elbeszélni ezeket, mert nagy hasznára leend a jövő kor történelmének.“ ¹¹⁵⁾

Gyulaffy Lestyán egykoru följegyzése, Bethlen Farkas tudósítása, Hagymás Kristóf és Békés ugyanaz napon kelt levelei, mind egyetértének abban, hogy Békés a fejedelem választó gyűlésen nem volt Gyula Fehérvárt; még a megengedett pártarczban sem vett részt, nem hogy a megvesztegetés és orgyilkosság eszközeihez folyamódott volna a végett, hogy magát Erdély fejedelmévé tolja fel; Forgács e közvéleménye valóban pusztá vád, hogy ne mondjam: koholmány, melynek czéjja, hogy elhomályosítsa annak nevére a történelemben, a ki neki, mint római hitvallású papnak és hierarchico-politikai befolyás után áhítóznak, a reformatório álláspontja elfogadásából természetesen következőleg, talán sok keserűséget okozott. Védelműl szolgálhatna Forgácsnak az, ha tévedés vezetne arra, hogy valótlanságot szállított át az utókorra. Azonban a ki figyelemmel olvassa végig Forgácsnak a fejedelemválasztógyűlésről közölt tudósítását, s egybeveti Hagymás Kristóféval, látni fogja,

nem létezik, mely minden állam viszonyaira egyiránt alkalmazható volna.

Tisza Kálmánt t. képviselőtársam, úgy lát-szik, hisz az abszolút szabadelvűségben. En részéről úgy vagyok meggyőződve hogy a szabadelvűség már saját magában foglalja azt, hogy mindenki maga hazájának saját maga véleménye szerint, lehető legjobbban igyekezzék és igyekezhessék előmozdítani annak ugy értelmi és erkölcsi, mind anyagi kifejlődését. S ha a szabadelvűség azt teszi, hogy ne tiltsa meg semmi előítélet az embernek azt, hogy saját tanulmányozásai világánál lehető legjobbban igyekezzék mint azt előmozdítani, akkor engedje meg t. képviselőtársam Tisza Kálmán, de nem tehetek mást, mint azt kell kijelentem, hogy az ő megrovását e két pontra vonatkozólag ép oly kevéssé vehetem szabadelvűségnek, mint nem vehetem a staturiummal üzött szójátékát komoly állam férfiuhozméltó játéknak. (Helyeslés jobbfelől.)

Ezek ami javaslatunknak pontjai, ezek azon védvek, melyeket én részéről felhozni szükségesnek tartottam.

Uraim! Ajánlom a mélyen t. többség figyelmébe e pontozatokat, a mennyire lehet. Tudom, hogy nem fog elfogadtatni az általános tárgyalásnál, de reméllem, hogy figyelemmel fognak lenni szokra az egyes konkrét eseteknél.

És most midőn bátor vagyok rövid felszólalásomat befejezni, szabadjon még egyszer a közjogi ellenzékhez fordulnom, szabadjon felhívnom a közjogi ellenzékét arra, hogy lássa be, miszerint nemzetekre úgy mint egyesekre nézve az élet nem jog, hanem köteleltség. És mert az élet nemzeteke nézve, úgy mint egyesekre nem jog, hanem köteleltség, azért a hazának érdekében van a felvilágosult hazafiaknak arra iteni, hogy azon csekély tért, melyet a sors elénk kiszabott, azon csekély részt, melyet a történelem osztályrészünkül juttatott, használjuk fel, s utógondolat nélkül használjuk fel e tért s ne tanítsuk a népet akaratlanul is arra, hogy hiu várakozásban fecserelje idejét (Helyeslés jobbfelől.)

Uraim! A válság, mely előttünk áll, sokkal komolyabb, sem hogy szavaimat nem igazolná. Nem értek én diplomatiái válságokat, melyektől a magyar ember hazájára nézve remél jobb jövőt. Én más válságot értek. Én kulturái válságot értek.

Tekintsenek önök körül! Iszonyu hátramaradásunk az értelmi polgáriasodás tekintetében, mely mig a szomszéd országokban, Németországban commassálatott, nem fenyegeti eltemetessel összes polgárzatunkat, hogy ha nem bírjuk betölteni azon helyet, melyet nekünk a teremtés, a gondviselés kiszabott. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Igen uraim a fevilágosult hazaszeretet nézetem szerint maga csak azon hazaszeretet, mely nem állhat, nem jöhet soha elmentébe az emberiség szeretetével, s hogy ha mi ily fevilágosultan akarjuk szeretni e hazát, akkor nekünk lehetetlen tovább is hiu várakozással tölteni el az időt, nekünk meg kell ragadnunk azon tért, bármennyire ellenkezzék is multunk dicső emlékeihez kötött kegyeletünkkel, nekünk meg kell ragadnunk azon tért, s meg kell hajolnunk alázattal az kegyeletlét a gondviselés előtt, hogy az azon munkát ránk utalta, mert csak is így szolgálhatjuk az emberiséget. (Helyeslés jobbfelől.)

A szomszéd civilizációk terjednek s ma-holnap eléjük azon időt, midőn nyugot Európa utja keresztül fog rajtuk menni Azsia felé. Ha nem ragadjuk meg a tért kellő erélylyel, rövid idő mulva a Magyaror. városait valóssággal levantini városokká fogják sülyeszteni.

Minékünk meg kell ragadnunk azon tért, mert ha ezt nem tesszük, akkor azon lassu, emészto,

hogy Forgács egész figyelme a tények helyett a személyeken függ, minden igyekezete Báthori fel-tüntetésére s Békés kisebbitésére központosul; mig Hagymás a választás részleteit hiven közli, s az egyenekről emlékszik ugyan, de a Forgács által felsorolt tényekről semmit sem tud, s nem hogy azokat a jelen sem volt Békésnek, de pártja embe-reinek sem tulajdonítja.

Ez engem arról győz meg, hogy Forgács indoka nem tévedés, hanem ferdítési szándék, arra czélozva, hogy a katonaságnak a fejedelmi palotába tódulását — mely Báthori megválasztására döntő volt — legyen mivel igazolja. E meggyőződésem osztandja az olvasó is, ha Forgácsnak az ifju király, Békés, Csáky Mihály, Hagymás, Nisowsky és Blandrata személyeiről tett följegyzéseit végig olvassa, melyeket az elfogultság, szenvedély és vallásos ellenszenv jellemez, mind hivány, elvetemedett embereknek nevezvén őket azért, hogy „Arianusok“ ¹¹⁶⁾ Erdély alkotmánya értelmében Unitáriusok.

Békésre pedig minden mások felött nehezített és irigykedett Forgács a fejedelem azon kitüntető bizalmaért, melylyel őt előbb Petrovich ajánlatára, annak emléke iránti tisztelétből, később ennek tapasztalt hűségért, tanácsaiért és a Forgács által is elismert éles és mély belátásaért ajándékozta meg; de ha meggondoljuk, hogy Forgács Istvánfi állítása szerint ¹¹⁷⁾ a Gregorianciért mellőztetés miatt, inkább

¹¹⁶⁾ Forgács 460—469 II.

¹¹⁷⁾ Istvánfi 314. I.

TÁRCSA.

Békés Gáspár.

(a VI-ik cikk folytatása.)

Szalai az „Adalékok“-ban közölt újabb adatai alapján kedvezőbbre változtatta Békés felől Forgács tudósításai után hozott előbbi ítéletét ¹¹²⁾ s a fejedelem-választó gyűlésről szólva. Hagymás és Békés ezen leveleit egybevetvén írja, hogy: Maximilián Békést már korábban arról biztosította, hogy János Zsigmond magvaszakadásának esetében őt fogja a rendek által vajdául, Erdélyt a magyar király nevében kinevezni vajdául, választatni. Hogy ez megtörténhessék, Békésnek

¹¹²⁾ I. Magyar orsz. története IV. 357—360. II. Újabb ítélete így hangzik: Békés Gáspár nem volt silány, nem volt középszerű emberke; távolról sem volt oly gonosz, oly kegyetlen, minőnek őt Báthory kancellárja Forgács Ferencz nagyváradi püspök hirdeti vala. Bécsben úgy, mint Konstantinápolyban őt másnak ismerték; s kit halála után Gálfi János ártadannak mondott, kire Gyulai Pál úszinte tisztelgetéssel tekintett, s ki vég-re szolgálatát felajánlotta versenytársának s annak hűségében halt meg; arról amugy hebehurgyán ne hozzon kárhoztató ítéletet a történetíró; szabadságában állván egyébiránt ennek, sőt tisztelben, mint hiszem, kettőjük közül Báthorinak nyujtani a koszorút.“ I. Adalékok 227 l.

felosztó erő, mely polgáriadosunkra tör, hamar véget fog vetni hiu ábrándjainknak.

Igen uraim e lassu felosztó, és bomlasztó erő ellen, ha magyarok akarunk lenni, ezen erő ellenében nyujtsunk kezét mindannyian egymásnak. Ez forró kívánságom. (Élénk helyeslés jobbfelől.) Ajánlom felirati javaslatomnak figyelembe vételét. (Helyeslés jobbfelől.)

Külföldi hírek.

A „Times“ párisi levelezője szeptember 30-ról a következőket írja: Gueydon admirál algéri fő kormányzó rövid időn vissza fog térni állomására. Őjelentést tett az arabok közti ügyállásról, a fölkelés megszüntte óta. Az azokra szabott 30 millió hadiadóból 25 millió 400,000 frank hajtattott be; melyből 19 millió frank ama gyarmatosok közt osztott szét, kik a fölkelés alatt szenvedtek. Több mint 6 ezer puskát vettek el tőlök; s az általuk oda hagyott és gyarmatosítás végett fentartott terület több mint 300,000 hektárnyi terület.

Konstantinápolyból 3-ról írják, hogy az orosz követség, a montenegróiak és törökök közt öszszelkötés tárgyában a többi hatalmak követeléseit az indítványozó, hogy a portához egy colectív jegyzék intéztesse, azonban ezek az indítványt visszautasíták.

A német annexionisták közel háborút jósolnak Oroszországgal a balti tartományokban még mindig érvényben fenálló botbűntetés miatt. Nézetük szerint, a porosz kormány e tárgyban egyelőre nem léphet fel önállóan, hanem a német nemzetben a sor a parlamentben, tartományi képviselőkben, a sajtóban és egyletekben agitatív kezdeni és a kormányt ily módon kényszeríteni, hogy a német testvéreket a keleti tartományokban felszabadítsa rablánczaikból. A dolog egyébiránt nem oly könnyű, mint a német chauvinisták képzelik.

UJDONSÁGOK.

Kolozsvár, oct. 7.

— **Király ő felsége** 6-kán hagyja el Ischelt, honnan Budára érkezik. A király, a királyné és Gizella főhercegnő november 9-én Drezdába utaznak a szász királyi pár aranyenyegzőjére.

— **Levéltári enquete.** A belügyminiszterium korábbi országyűlési végzése alapján enquetet hívott egybe, melynek feladata véleményt adni az iránt, mikép lehessen a bécsi két cancelláriai, a kolozsvári guberniális, és budai kamarai politikai levéltárokat az országos levéltárral egyesíteni, azokat Budán, külön épület hiányában észszerűen elhelyezni, s a tudomány számára is könnyen hozzáférhetővé tenni. — Ezen enquetebe meghívták: Horvát Mihály püspök, Groisz Gusztáv miniszteri tanácsos, b. Nyáry, b. Mednyánszky, Nagy Imre, Frank Vilmos, Thaly Kálmán, Pauler Gyula és Peósz miniszteri titkár. Az enquete oct. 6. délután kezdte meg munkálkodását, s mindenekelőtt a levéltári helyiségeket szemlélte meg.

— **A „kolozsvári kör“** ideai tisztújító közgyűlést tegnap, azaz f. hó 5-én tartotta meg; elnök s alelnök távollétében Finály H. nyitotta meg a gyűlést. Mire felolvastattak elnök Hájós János képv. búcsulevele; ez éljenekkel fogadtatván a titkár Móríc István titkár, ifj. Hincz György a számoló bizottság jelentését olvassa a kör vagyoni állapotáról s a pénztár állásáról. A tisztújítás eredménye a következő: a kör tisztviselőire szavazott 54 tag. Elnök lett Simon Elek 31 szavazattal Hal-

befolyáskeresésből ment át János király pártjára, s hogy a hűség és gőg jellemző oldala: megmagyarázva lesz, miért gyűlölte ugy a középnevesi származású Békést, ki előle alkalmasabb volna által elzárta a keresett mindenható befolyás ajtaját.

VII.

Midőn egy ember, kinek nagy ősei nincsenek, de a ki magát élete által nagy ősökre méltónak bizonyította be; a ki alatt álló lepcsőről jutott fel csaknem a legmagasb fokra, szerencséséjé maga alkotó s évekig gyakorolt hasznos befolyást gyakorolt egy államra és annak fejére; a ki, mint a fejedelem legbensőbb és legbizalmasabb tanácsadója, betegágya mellől távozólag, részint a beteges fejedelem óhajítása, részint elleneinek messzebb néző számitása által csaknem erkölcsileg kényszerítve vállalt el oly küldetést, melytől függ fejedelmi urának megnyugvása, mit a haza nagy érdekei kívántak, s a miről ő előre tudja, hogy gyümölcsét más szedendi; — midőn a rábizott nehéz feladat megoldása után azon hírt hallja, hogy ura meghalt, terveinek végé, visszatérteben látnia kell, hogy a fejedelmválasztás az ő és fejedelme intenczió ellenére, s politikai régi ellenei javára ütött ki: csoda-e, ha lelkeben megrázkódott, szívében píróság és szégyenerzet, vagy tán boszu és dacvágy ébredett? Csoda-e, ha egyfelől egykori befolyása, régi emlékek, a királynak és honfitársainak ígéretei, másfelől a nagy tehetséggel rendesen együttjáró személyes hűség és jogéret, vagy az emberi önzés önérdelmeinek védelmére kelni ösztö-

ler Rezső 14 szavazata ellen; alelnök: Dr. Csiky Victor 40 szóval; háznagy Móríc István 50 szavazattal; titkár Dobál Antal 29 szavazattal (Halffy N. 18 szavazata ellen); ügyvéd Szacsyai Dénes 40 sz. A kilépett választmányi tagok helyébe új választás eszközöltetett, szavazott 43, meg lettek választva: Dörgő Albert 41, Dr. Weisz József 27, Finály Henrik 33, Kőszegvári Gyula 22, Szász Domokos 29, Csákány László 16, Dr. Kolozsvári S. 27, Ferencz József 22, Vizi Endre 13, Dr. Fischer Lajos 26. Pótlag Ferenczi Miklós. A gyűlésről nagyban és egészben vázolt leírásunkat tárgyhalmazzal jövő számunkra, kell hogy hagyjuk.

— **Személyi hírek.** Konstantin orosz nagyherceg, a császár fivére oct. 5-én este Bécsből Pestre érkezett, és azonnal Baziás felé tovább utazott. — Khalil Cherif pasa, az új török külügyér, oct. 5. este Pestről Konstantinápolyba utazott.

— **A bankkérdés,** mint a „Reform“ írja napról napra közeledek megoldása felé, de — ma még nincs azon stádiumban, hogy a kormány által végérvényes határozatok hoztak volna. Pipitz bankigazgató több napig Pesten időzött és sürűn értekezett a kormánnyal s Deák Ferenczet is meglátogatta, kinek felfogásáról igen nagy elismeréssel nyilatkozott. Beszéli azonban, hogy egyuttal egy berlini konsortium is hajlandó a tőkét egy magyar jegybank felállításába befektetni. Minthogy a magyar bank mindenesetre csak idogen pénzzel és hitellel volna felállítható, az országnak nincs semmi érdeke a szolid bécsi bankot mellőzni, feltéve, hogy az hasonló feltételek alatt és egyenlő szabad szerkezettel állítaná fel a magyar bankot, mint valamely más külföldi társulat.

— **Pejacsevics Pál gr.** tulajdon költségén iskolát építtetett. Ez épület első emeletében van a tanító három szobából álló lakása; a földszint két tágos szobát foglal magában, a fiú- és nő-növendékeknek. Az iskola mellett van egy kert. A gróf ur egy népkönyvtárt és Zágrábból nemzeti könyveket rendelt meg. Azon kívül 2,000 forint alapítványt tett, melynek kamatai az iskolaépület kijavítására és a könyvtár gyarapítására vannak szárvna.

— **A ki süket az nem hallja.** Szép a vigság; de csak akkor, ha kellő mértéket tart, és a maga idejében történik. — Hogy az ének a vigság eredménye, azt tagadni nem lehet; de az utczalegkevesbbé sem helye, mint ezt némelyek gondolják. — Tegnap este 8 órakor a városi sörházból több paraszt legény jött s énekeltek tetszésük szerint mindent, mi szájukra jött, a járókelők nagy mebotránkoztatására. Rendőr természetesen sehol sem mutogatott, pedig egy nagy városban ilyenkor kellene ám erőlyesen esendet parancsolni. Ily obéogatást faluhelyen is ritkán hallani.

— **Arczkép, mint csalóka.** Derssin ur becses photographiáját a bucsu előadásra megjelent közönségnek ingyen osztogatták.

— **A kiskapusi-nagyszabeni** szárnyonnal megnyitott, október 5-én tartott meg a próbamenet. A n.-szabeni ezekenként vártak az érkező vonatra d. u. 3-tól 7-ig. A megnyitást lakoma követte, melyen sok kedélyes toaszt mondatott, felköszönték: a királyt, a magyar miniszteriumot, N.-Szeben városát, gróf Mikó Imrét, mint a kinek köszönheti N.-Szeben, hogy az indóház a város kívánata szerinti helyre építetett; Kiss Károly ügyvéd ivott a szász nemzetért, mint a melynek 700 éves itt léte a legtalálható bizonyíték arra, hogy a magyar nemzet nem követ elnyomási politikát; Boiu esperes a vasut cultural befolyását érintvén kiemelte, hogy nemcsak a közlekedést gyorsítja, hanem az emberek szíveit

nözték? Előttem természetesen látszik, mint emberi gyarlóság a beszámítást mérsékli: de politikailag nem igazolható. Közönséges embernél az ilyeket elnézik: de a ki ragyogni akar a történet lapjain, nevének ez árnyvonásoktól menten kell maradnia.

Midőn Békés Maximilian udvarából annak gyors futárok által előre rendelt fogataival és creditiális levelével ^{118.}) Erdélybe megérkezett, a fejedelmi trónon már Báthori István ült, azon ősi nemzetiségből való nagy tekintélyű, a követséget gyakran viselt államférfi, fejedelmi tanácsos és váradi kapitány, a ki neki tulajdonította minapi követsége alkalmával Maximiliánál való letartóztatását, Báthoriaknak II. János király által mellőztetését és még sok oly érdekmegrövidítéseket, mikről Békés hihetőleg nem sokkal tudott többet, mint arról, hogy ellene a Báthoriak és a katolikus valláspárt, udvari szolgálatának már kezdete óta, szövetség, s magukat vele s politikájával szembe títken ellenzékbe tették vala.

Mindamellett, ha Békés eddigi életirányát megtartja, nemzetünk egyik legnagyobb jelleme lenedett. Mert az új fejedelmválasztás perczeig, nyilvános politikai tényei és élete a legszigorubb bírálatott kiállják. Mig a pártüldölköző törvényes terén, az alkotmány sorompóin belül harcolt elveit, helyesen cselekvék; midőn az ország többsége a török szövetséget fogadta el a magyar király fölött, neki vagy meghajolnia, vagy soha fegyverhez nem

^{118.}) Catalogus Mstor Bibl. Seceni T. I. p. 410.

is közelebbi érintkezésbe hozza s ez által az ellentétek kiegyenlítését szellemi fegyverrel közvetíti.

— **A vidéki műkedvelő társulatok** felkeretnek sziveskedjenek az országos színésznap-társzerkesztésével (Pest, Zrinyi ház) közlés végett tudatni a bizottság névsorát. Pest okt. 5. 1872, Lenhardt E. E. M. A. színházi ügynöksége Pesten.

Nemzeti színház.

Szombaton okt. 5-kén Orsini Izabella vagy a szerelem áldozatai. Mosenthalnak ezen szép és alapeszmét mint a kidolgozást tekintve, valódi magas röptü költészettel írt tragodiája ma is megtette a hatást. Vajha valamennyi előadásról elmondani lehetne, hogy az est mint néhány perc pergett le az előadásra figyelemmel, lélekkel és elragadtatással csüngő szép számú közönség előtt. A mai nap sikere azonban nem csak a költőnek, de a felfogásnak és keresztüvitelnek a költői eszmék személyesítésének s a személyesítőket első sorban Kovács Gy.-nak, Némethi Irmának s Mátrainak is tulajdonítható. Utolsó igen jól mazkizozta a kéjelgés kimerültjét a gonosz lelkű Medizit, de ovakodjék tulzástól. Némethi I. a czimszerepben bebizonyította, hogy kész művész s szerzőtése színházunknak nyerenémény. Kovács Gyula a szenvedélytől lángoló Troitot kitünően személyesítette s lelkesültséggel ez utal végigkítartott. Szentgyörgyi Orsini Giordana, Fodor né Capalló Rianka, Berényi J. Forelli Lelió és Paragh Fernando bibornok szerepeiben igyekezettel működtek.

Közgazdaság.

A kol.-monostori m. kir. gazdasági tanintézet 1872. évi kirándulása.

(Vége.)

Egy anyára átlag évenként. 5 malacz esik. A malaczok 6—8 hétig nyernek anyai istápolást, azután koruk és nagyságuk szerint nyájukba osztatnak. Mindenik malacznyájával egy-egy kolompos vezér kocza jár.

Elválasztás után az anyák többé nem kapnak szemes gabnát, leginkább ennek hiánya miatt, azonban nem is volna tanácsos, mert így is tarlózás alkalmával annyira elszoktak hizni, hogy sokszor lehet tartani a meddön maradáástól.

A tenyészet keretén kívül eső süldők egy éves korukban adnak el. A s. kereskedők helyszinéről viszik el, rendszeren Kőbányára, s más gyárakhoz. Helyt párjának az ára 60 frt, Kőbányán pd. 75 frt. A meghizlálásuk a nevezett helyeken vagy egy, vagy két éves korukban történik; az előbbieket finom gyenge husokért kiválólag szeretik a poroszok, s csaknem kivétel nélkül oda is vitetnek. Az egy évesek meghizlálva, 3 1/2, a két évesek egy évi hizlálás után 6 1/2 mázsa elosulylyal bírnak. Ezen sertés fajt kiválólag ajánlom sertésenyésztő gazdáink figyelmébe.

Kertészet és erdőmívelés.

E téren is ezen uradalom fénypontján áll. Daczára azon véleménynek, hogy az alföldön a gyümölcsfák pulyán maradnak s terméketlenek, itt épen Kis Jenőben van egy kis tábla gyümölcsös, hol a körte és almafa tekintélyes nagyságot értek el. Van egy más tábla csak is diófákkal ültetve be, melyen kitünő termés szokott lenni, mind a mellett, hogy lapályon terül el. Van egy 17 holdnyi faisykolája. Az utak az uradalom területén mindenütt: hárs-, köris-, jegenye-, nyár- és akáczzákkal vannak szegélyezve, a hol csak ezek tenyésztését a székső nem gátolja. Bármerre menjen az ember, úgy

nyulva, csak törvényes eszközökkel kell vala küzdenie.

De Békés ugy mint Báthori félreismerte teendőjét. Báthorinak nem a fejedelmi tekintély érzetése, nem hatalmával élésének, régóta elfojtott ellenszenvének nyilatkozatása, üldözése; hanem Békésnek, mint a választás eredménye által legyőzöttnek, az államférfi eszélyével s a fejedelmi kegy kedvezéseivel megnyerése; valamint Békésnek is nem a dacz, nem az erőszak utja, nem a beteges haza épségét és fennmaradását kockáztató kühatalmakkal való szövetség, hanem a Báthori haragos indulatnak bizalmat költő, hazafini tettekkel lefegyverzése lett volna kötelessége. Egyik sem így tett, s vége a lett, hogy egyik lázadás által múltjára vont örök árnyat, a másik uralkodása évlapjait homályosította el Fogaras vára erőszakos elvételével, a székegyek egy részének orra és füle elvágatásával, s kivált azon tapintatlansággal, hogy ellenfelét, a midőn mint fejedelmnek és győztesnek anyyi ut és mód állott rendelkezése alatt, megnyerni nem tudta; s az ország legjobbjai nagy számának vére és vagyona árán erősítette meg magát a fejedelmi trónon.

De folytassuk az események előadását.

Báthori a választás után azonnal magához hívatta Hagymás Kristófot, kire Maximilian érdekei védelmét bízta volt; sok nyájas szóval fogadta őt és megnyugtatta, hogy tüstént ír Maximiliának s

véli, hogy egyik ligetből a másikba megy, úgy, hogy az utas magát tájékozni sem tudja, hogy hol van, daczára annak, hogy a láthatár hegyek nem fogják el. A mostani urad. igazgató arra törekszik, hogy fennebb elősorolt fanemek helyett gyümölcsfákkal szegélyezze, mind az utat, mind a határszéleket, mely okból azt mondá: hogy addig nem nyugszik, míg 100,000 db. oltóványa nem lesz. Azon ellenvetésre, hogy mind a gyümölcsfákat, mind a termést meglopják — azt mondá — „ha van nekem 100,000 darabra menő oltóványom, akkor könnyen tudok én adni egy néhány ezret azoknak, kiknek szükségök van, s így elejét veszem, a fa, elejét a gyümölcslopásnak, mert midőn nekem gyümölcsöm van, akkor már nekik is van.“ Ez moraliter is fog hatni az alsóbb néposztályra, s vizsatarlja a büntény elkövetésétől. Vajha mentől öbön követnek hazánkban e nemes példát, mely nemzet-gazdasági tekintetben is nagy horderővel bír.

Az erdő területe 12000 holdra megy, és 120 éves fordában kezeltek. Ujabb időben a levágott területek mind mesterséges erdősítés által újból befásítatnak még pedig úgy, hogy az erdőben való mezei gazdaság a maga valóságában áll a szemlélt előtt.

A vágás alá jött állabból tuskóhagyással vágatnak le a fák. Ezen levágott terület kiadatik a szegényebb sorsu földmiveseknek haszonbérbe 4 egymásután következő évre, évente holdjáért fizetnek 6 o. é. forintot oly feltétel alatt, hogy a tuskókat gyökerestől ők tartoznak kiszedni, mely irtmány egyszerűs mind sajátjokká is lesz.

Az első évben kapásnövényt — rendszeren tengerit — ültetnek. Ezen évben a tuskók nagyobb részint már ki is irtatnak, s a mi még hátramaradt, az a 2-ik évben szedetik ki, midőn már kalászos gabona alá miveltetik a talaj. A harmadik évben ismét kapásnövényt vetnek; a negyedikben rendszeren árpát, melyre azonnal vettetik a makk is sormivélésel. Az egyes sorok egymástól való távolsága egy öl, a palántáké egy láb.

A sorok zsinorral jelöltetnek ki, s ezen a nyomon egy-egy lábnyi távolságra a föld kasza által felemeltetik, s ezen kapanyomba boosáttatik rendszeren egy-egy makk. Holdonként egy mérő makk elég, melynek elültetéseért 48 frtot fizetnek. Az árpa learatása után hátramaradnak a fiatal ültőnczök.

Beültetés után ezen terület ismét haszonbérbe adatik 4 évre; évenként holdjáért 2 o. é. forintért. Ezen idő alatt csak is kapás növényeknek szolgál tenyész helyeül, mert igazfogattal itt doldozni többé nem lehet.

Minden sor közé 2 sor kapásnövény ültetetik. Sokszor megtörténik, hogy 3 év alatt annyira megnőnek a fiatal fák hogy a gabnát elnyomja, ilyenkor korábban megszűnik a haszonbérleti időny.

Ezen rendszer kitünő előnyt nyujt a természetes fásítással szembe; mert ezen idő alatt a talaj többszöri forgatás által levegő oxidáló hatása folytán termőerejében nyer, — másfelől pedig a gyomelnyomása ellen biztosítva van a fiatalos s a tulajdonosnak nem zsebo terhére, sőt előnyére mert mint haszonbérbe adott birtok jövedelmez.

Az erdő gondozás az ültetéstől kezdve a végtelarlásig kitünő. Az elnyomott fák vigályítására, az erdőterületeknek a marha rágatástól való megóvásra, a ritkányok kifoltozására, s zóval mindeure a legnagyobb gond van fordítva.

Vajha hazánkban is több gondot fordítanának az erdőkre, s a folytonos ásitás és nem gondozás miatt ne engednék mind inkább kisebb térre szorítani, mert eljön az idő, midőn sirva fognak visszatekinteni az elmulasztottára.

Felelős szerkesztő **Sándor János.**

igazolandja magát; ¹¹⁹⁾ szavát meg is tartotta; követeket küldött a császárhoz, s magát vazalljának vallván, elfogadta a speieri egyezés pontjait; szinten irt a szultánnak is követétől, Amháť esausztól, megköszönve, hogy gondot viselt az országra s megengedte a szabad fejedelem választást; tudatta, hogy a szultán „kegyelmes engedelmé szerint az ország egy akaratból, egy tanácsból az erdélyi vajdaságra őt választá, kibén — ugymond — immár az istennek elvégzett tanácsából, az hatalmasságod engedelmeiből és ez ország választásából meglevén, teljes életemnek rendiben azon igyekezem, azon vagyok, hogy az hatalmasságod köntösének peremihöz ragaszkodván, hatalmasságodnak híven szolgáljak mind országul . . . Sem az urak közt, sem egyéb rendbéli népek között visszavonás nincsen. Engemet az én tisztben becsülnek, hallgatnak, ellenemre semmit nem cselekesznek, hanem mindenek csendességben vannak és hatalmasságod szárvna alatt akarnak velem egyetemben megmaradni.“ Végül — ígérvén — hogy nemsokára az ország ügyeire vonatkozó utasításokkal főkövetét küldi a császár fenyves portájára — kéri őt, vegye továbbra is oltalmába az országot. ¹²⁰⁾

Várfalvi Nagy János.

¹¹⁹⁾ Erdélyország történeti Tára I. 109—110. II. ¹²⁰⁾ L. e levél egykoru másolatát az erdélyi volt kir. fő kormányzékli levéltárban. A történelmieket gyűjteményében.

Hirdetmény.

A marosujvári m. k. sobánya-hivatal részére az 1873-ik évben szükségelt termények és anyagok beszerzése tekintetéből jelen év **october 28-án** d. e. 10 órákor, fennemlített sobánya irodájában írásbeli árlejtés fog tartatni. A kellekek következők:

4500 bécsi mérő elegybuza, egy rész rozs, két rész tisztabuza, melynek sulya 82 bécsi $\frac{1}{2}$ kell legyen.

2500 bécsi mérő tisztán rostált ép és száraz 80 $\frac{1}{2}$ kukuricza.

250 bécsi mázsa tiszta fagygyertya, fontonként össze füzve.

40 bécsi mázsa kétszer tisztított gépolaj.

20 bécsi mázsa kétszer tisztított repce olaj.

4 bécsi mázsa tiszta salak nélküli fagyú.

50 bécsi mázsa kétszer tisztított amerikai petroleum.

4 bécsi mázsa finom kocsikenőcs.

A kötlevel, vagy árlejtés pontjai a rendes irodai órákban megtekinthetők.

Az árlejtéshez hozzá szállani kívánók kötelesek 50 kr. helyeggel ellátott ajánlatukhoz 5% bánatpént esatolni.

Utóajánlatok nem fogadtnak el.

A m. k. sobánya hivatal.
M.-Ujvárt, 1872 october 3-kán.

Orvosság nélkül.

Orvosság nélkül.

(531) 29—48
MELL- és TÜDŐ-

betegek természetes uton, még reményvesztett az orvosok által gyógyíthatatlannak nyilvánított esetekben is gyökeresen gyógyulnak

orvosság nélkül.

A betegség részletes leírására bővebben felel levelben

J. H. Fickert, Dir. Berlin.
Wall-Strasse No. 23.

A levélhez 5 ft. o. é. melléklendő.

Orvosság nélkül.

A Haasenstein és Vogler-féle

legrégibb és legjelentékenyebb

hirdetési ügynöksége

Németországba, Ausztriába és a Sweitzban,

elfogadnak hirdetéseket a világ valamennyi hírlapjában provisio és postabér felszámítása nélkül a legolcsóbb eredeti árakon, irodái vannak:

Bécsben, Prágában és Pesten,

ugy Basel, Berlin, Aern, Boroszló, Chemnitz, Chur, Drezda, Erfurt, Frankfurt M., Freiburg, Szt.-Gallen, Genf, Halle, Hamburg, Köln, Lsusaune, Lipcse, Lübeck, Luzern, Magdeburg, Mannheim, Metz, Nürnberg, München, Neuihatel, Strassburg, Stutgart, Zittau, Zürich, városokban.

(569) 3—3 (571) 2—3

Eladó fa!

Gyaluban a gróf Bánffy részesei raktárában kapható tüzi fa, jó minőségű és jól őrölt, ára egy kurta ölnek 9 frt. Utalványokat válthatni Kolozsvárt Tauffer Károly vagy Tamási testvérek-nél, valamint Gyaluban Vertán György urnál.

(569) 3—3 (571) 2—3

Megjelent és Demjén László

könyvkereskedésében Kolozsvárt és általa minden könyvárusnál kapható:

Kolozsvár története.

Első kötet.

Oklevéltárral. (I.) Ős- ó- és középkor. (513. Kr. e. — 1540. Kr. u.)
Egy külön kötet világozó rajzokkal. (36 tábla.)

Irta **Jakab Elek**.

Ára 10 frt.

(327)

E mindez tekintetben nagy, epochalis munkát itt hosszasan dicsérgetni és ajánlani feleslegesnek tartom, csak annyit kívánok megjegyezni, hogy Kolozsvár város és munka kiadásával magának maradandó emléket emelt. Siessen tehát e város értelmes t. közönsége, e munkát pártfogása alá venni és terjeszteni, hogy a nagyszorgalmu és szaktudós íróba minél több kedvet öntsön e munka folytatására, melynek legérdekesebb része az ujabkor története lesz. A ki megszerezte magának ezen 3 részből álló első kötetet, az bizonyára érdeklél fogja lapozgatni és benne bvárkodni, s a folytatását minden áron megszerezi magának.

Demjén László.

KERESZTESY PÁL

első kolozsvári

PAPIR-, IRÓ-, RAJZ- és FESTÉSZETI RAKTÁRÁT

ez idény beálltával különös figyelmébe ajánlja úgy a helybeli, valamint a vidéki t. közönségnek, miszerint minden

az írás- rajz- és festészethez

megkívántató tárgyakat a

legelső és hitelesb forrásokból

szerezven be,

oly dús és nagy választékban állítá elő,

hogy Kolozsvár összes közönsége már is oda nyilatkozván, hogy egy ilyenforma **papir-üzlet Kolozsvár városának**

„büszkesége.”

(564)

7—*

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEI

KÖNYVNYOMDÁJA

Kolozsvárt, főter báró Bánffy-ház, és központi irodája

KERESZTESY PÁL PAPIR-ÜZLETÉBEN

főter, Gyulay-ház, felvállal mindennemű

KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT.

Alólírt könyvnyomda tisztelettel tudatja a helybeli és vidéki t. cz. közönséggel, hogy újonnan felszerelt és ízletes betűkkel ellátott nyomdája azon kellemes helyzetben van, hogy mindennemű **nyomdaí megrendelést** elfogad, u. m.:

könyvek, bármely hazai nyelven, körözüvények, rovatos iven, árjegyzékek, számlák, falragaszok, név- és meghívójegyek, gyászhierek, baromútlevelek, vásárczédulák stb. stb. a lehető legjutányosabb árak, gyors és pontos szolgálattal mellett.

A LEGÚJABB MINTÁJU NÉVJEGYEK 100 DARABJA **1 frt.**

FELVÁLLAL KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT IS.

HIVATALOS MUNKÁKRA NÉZVE

a nyomda, — miután Keresztesy Pál papir-üzletével és ez viszont a nyomdával egyesült — biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a papírok a legelső papir-gyárakból szerezettek be, és azok a **hivatalos munkákhoz valódi gyári áron** számíttatnak, és a **legsükségesebb mintázatokból kész raktárt tart**, a meglévőket postafordultával, a szokatlan formájukat pedig a legrövidebb idő alatt elkészíti.

Minden megrendelést kérünk egyenesen a nyomdába küldeni, hol a legnagyobb pontosság biztosítottik.

Gámán János örökösei könyvnyomdája.

28—*

18—20 (473)

Rothschild és Társa

Operaring 21.

— **BÉCS.**

Bovásárlása, oladása és becserélése

minden létező

állampapir, elsőbbségi kötvény, sorsjegy,

vasúti-, bank- és ipar-aktáknak,

Componok beváltása.

Megbízások a cs. kir. bürzére

készpénz vagy 10% előre fizetéssel

teljesítettnek.

Mindenféle sorajjegyek

havi részletekkel mellett 5 frtól fölfele

eladtnak.